

In memoriam

PROF. DR. DUŠAN KECMANOVIĆ (1940.–2014.)

Na našem životnom putovanju susrećemo mnoge ljude koji na nas djeluju na različite načine. Neki su nam pravi blagoslov, sretni smo što smo ih upoznali, duhovno su nas obogatili i uvijek ih se sa radošću sjećamo. Prof. dr. sc. Dušana Kecmanovića upoznao sam kao student medicine na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Ja sam bio osnivač studentske psihijatrijske sekcije i urednik studentskog časopisa „Glas medicinar“, a on je tada bio perspektivni mladi docent neuropsihijatrije koji je uistinu volio svoj posao i kojem su svi predviđali veliku profesionalnu karijeru. Nikada neću zaboraviti dan kad sam ga posjetio u njegovom domu radi dogovora o tematskom broju „Glasa medicinar“ koji je trebao biti posvećen urgentnim stanjima u psihijatriji. Fascinirala me je njegova biblioteka, njegovo viđenje psihijatrije, način kako je razgovarao sa mnom, te kad mi je posudio knjigu o transkulturalnoj psihijatriji. Tijekom razgovora pokazalo se da imamo zajedničku „značajnu osobu“. Dušan Travar, moj profesor filozofije u gimnaziji „koji je o svakidašnjim stvarima volio razmišljati na filozofski način“, a s kojim je prof. Kecmanović mnogo drugovao tijekom gimnazij-

skih i studentskih dana, bitno je utjecao na moju sklonost filozofiji, ali i da upišem studij medicine, a ne filozofije. Sudjelovanje u Kecmanovićevoj dvotomnoj Psihijatriji (1989.) s poglavljem „Kronobiologija u psihijatriji“ za mene je bilo iznimno priznanje i silan poticaj. Psihopatološki aspekti rata u bivšoj nam državi bili su veliki ljudski, znanstveni i profesionalni izazov za obojicu, pa sam 1998. godine pozvao prof. Kecmanovića da u Zagrebu održi predavanje o psihopatologiji etnonacionalizma u sklopu Psihijatrijskog kongresa podunavskih zemalja. Za razumijevanje psiho-

patologije etnonacionalizma jako je važno razumijevanje psihopatologije političkih kultura, prije svega paranoične i narcističke, i njihove zastupljenosti u etnonacionalističkoj ideologiji. Nakon toga naša suradnja se nastavila kroz Mostarsku psihijatrijsku subotu i časopis *Psychiatria Danubina* sve do njegove iznenadne smrti.

Poslanje i životne uloge Dušana Kecmanovića

Postoje tri vrste psihijatar: jednima je psihijatrija životni poziv, a drugima samo profesija kroz koju zarađuju za život, a treći su negdje između, više ili manje bliski prvim ili drugima. Prvi su sudbinski i cijelom svojom dušom usađeni u psihijatriju, drugi su često slučajni suputnici bez nekih jačih emotivnih veza, a treći su nešto između. Za prof. Dušana Kecmanovića psihijatrija je bila ljubav, životni poziv i životna misija. U „Potrazi za identitetom psihijatrije“ prof. Kecmanović je gradio i svoj osobni identitet, ili bolje rečeno u potrazi za svojim identitetom gradio je identitet psihijatrije ne samo na ovim našim prostorima, već i šire, u svjetskim okvirima. Živeći i radeći na relaciji

Bosna i Hercegovina, Australija, Srbija i Hrvatska otvoriši se utjecaju različitih kultura obogatio je svoju životnu filozofiju i pogled na svijet što je značajno utjecalo na njegov plodan i stvaralački, kako praktički tako i teorijski rad u psihijatriji.

Čini se kako smo osuđeni, predodređeni ili pozvani da cijeli život nešto tražimo. Za neke od nas život je igra, za druge borba, za treće misterij, za četvrte prilagođavanje i preživljavanje..., a za sve, čini se, život je učenje i traženje. Netko traži sreću, netko istinu, netko ljubav a netko pravi smisao svog života, neki su u potrazi za pravim sobom, drugi opet u potrazi za izgubljenim ja, treći u potrazi za izgubljenim vremenom... Neki su traganje zamijenili bijegom od sebe, od istine, od ljubavi, od Boga... Traganje je redovito povezano s propitivanjem sebe i drugih. Dušan Kecmanović uvijek je znao postavljati vrlo intrigantna pitanja i davati poticajne odgovore. U potrazi za pravim identitetom psihijatrije neizbježna su pitanja: Tko smo mi psihijatri? S kime ili za kim idemo? Kuda ide psihijatrija? Gdje su njezine granice? Koja je prava svrha našega postojanja? Zašto mnoge psihijatre ne zanima duševno zdravlje i zašto su svu svoju pozornost usmjerili samo na duševne poremećaje? Na ova pitanja Kecmanović nudi vrlo zanimljiva objašnjenja i potiče na duboka promišljanja identiteta psihijatrije i njezine ontologije i fenomenologije, kako u knjizi „U potrazi za identitetom psihijatrije“ koju je pripremio neposredno pred svoju smrt, tako i u drugim svojim knjigama kao što su: „Psihijatrija u kritičkom ogledalu“ (2008), „*Controversies and Dilemmas in Contemporary Psychiatry*“ (2011) i „Psihijatrija protiv sebe“ (2012).

Prema Viktoru Franklu svatko posjeduje zvanje ili specifično poslanje u životu tako da je jedinstven i nezamjenjiv jer njegov život se ne može nikada ponoviti. Životna zadaća svake osobe je jedinstvena i samo je ta osoba može ostvariti. Poslanje (lat. *missio* od *misus*, što znači poslan) označava naš unutarnji spiritualni program ili životni skript. Životni poziv (lat. *vocatus* što znači biti pozvan) je zov koji dolazi iz dubine naše duše, a životna vizija (lat. *visio* od *visus* što znači koji je viđen) je unutarnja slika životnog plana. Kako prepoznati osobno poslanje, ispravno odgovoriti na unutarnji zov, kako ispravno vidjeti i slijediti svoju pravu životnu viziju važna su egzistencijalna, sudbinska pitanja. Svatko mora sam otkriti svoje poslanje, koje istodobno i privlači i plaši. Poslanje sadrži autentični smisao života i izvor je duhovnog rasta i razvoja. U svakom slučaju, Dušan Kecmanović je prepoznao svoje poslanje, odgovorio na životni poziv i svojim predanim radom obogatio psihijatriju, ne samo na našim prostorima nego i na drugim kontinentima.

Pitanje „kako prepoznati svoju životnu misiju“ tijesno je povezano s osjećajem pripadnosti, a osjećaj pripadnosti povezan je s našim ulogama u zajednicama kojima pripadamo. Može se prepoznati u idealima koje slijedimo, u strastima i snažnom zanosu prema nekim aktivnostima, u dugotrajnoj i potpunoj predanosti nekim ciljevima... Nai-

me, osim što pripadamo obitelji, mi pripadamo i različitim kulturnim, duhovnim, političkim, ekonomskim, profesionalnim zajednicama u kojima imamo i igramo različite uloge. Drugim riječima, svoje životne ciljeve ostvarujemo kroz različite uloge s kojima se više ili manje identificiramo. Čini se da je prof. Kecmanović znao umješno usklađivati svoje različite životne i profesionalne uloge što je preduvjet sretnog života. Premda je pisao „da je sretan život falsifikat stvarnog života“ i da „sreća i stvaralaštvo ne idu ruku pod ruku“ bio je sretan i zadovoljan jer je izbjegao „tiraniju sreće“. Sreća nije samo u tomu da možemo raditi samo ono što volimo, već da volimo ono što radimo. Važno je imati na umu kako u životu sve dobiva na vrijednosti kroz svoju suprotnost tako da „svaka radost ima svoju tugu, a svaka tuga ima svoju radost“. Pitanje sreće je zapravo pitanje smisla života i ostvarenja svojih autentičnih potencijala. Prof. Kecmanović se u ranoj mladosti strasno odazvao zovu psihijatrije i ostvario svoje autentične potencijale liječnika, znanstvenika, učitelja i humanističkog intelektualca.

Dušan Kecmanović kao liječnik

Radeći gotovo pola stoljeća kao liječnik pomagao je mnogim ljudima u njihovoj potrazi za duševnim zdravljem i psihičkom ravnotežom. U svojem radu bio je eklektičan zastupajući biopsihosocijalni model tako da je koristio i biološke i psihološke i socioterapijske metode liječenja. Kako je sam isticao, uvijek je učio od svojih pacijenata, a to je oduvijek bila odlika velikih umova, da uče od svakoga i u svakoj prilici. Na konkretnim ljudskim sudbinama shvatio je pravo značenje pojmova kao što su vulnerabilnost, neadaptabilnost, reziliencija, otpornost na stres, borba za preživljavanje, prepuštanje sudbini... Koliko je važno što nam se događa, jednako je važno što mi vjerujemo da nam se događa, a to ovisi o našem mentalnom modelu. Naš mentalni model utemeljen je na vjerovanjima, često skrivenim, o sebi, svijetu i životu kao i vrijednostima koje slijedimo. Vrijednosti koje slijedimo povezane su s našim potrebama, interesima, željama i karakterom, a naš karakter je, kako je još zapisano u Talmudu, naša sudbina, kako u zdravlju tako i u bolesti. Zahvaljujući svojem karakteru, osobnosti i vrijednostima koje je slijedio dr. Kecmanović je svojom praksom na najbolji način potvrđivao čuvenu izreku „čovjek je čovjeku najbolji lijek“.

Dušan Kecmanović kao učitelj

Značajno veliku pozornost prof. Kecmanović posvetio je edukaciji studenata medicine i psihijatrijskih kadrova. Uredio je pet psihijatrijskih udžbenika za studente medicine, liječnike na specijalizaciji iz psihijatrije i psihijatre. Posebno valja istaknuti njegovu dvotomnu Psihijatriju (1989.) u kojoj je sudjelovalo 59 najistaknutijih psihijatara, neurologa, psihologa i neuroznanstvenika, i koja je godinama predstavljala psihijatrijsku bibliju na našim

prostorima. Takav pothvat još nitko nije uspio ponoviti, a knjiga je i danas aktualna, ne samo kao svjedočanstvo o jednom razdoblju psihijatrije, nego i kao izvor korisnih znanja. Prof. Kecmanović kao da je slutio svoj odlazak i pripremio je svoja „Izabrana djela“, ali smrt ga je preduhitila. „Izabrana djela Dušana Kecmanovića“ imaju sva svojstva dobre literature za usavršavanje u psihijatriji, pa se iskreno nadam da će uskoro izaći i tako nastaviti edukativnu misiju svojega autora.

Dušan Kecmanović kao znanstvenik

Prof. Kecmanović bio je jako znatiželjan, želio je što više znati, nastojao je otkriti lice i naličje fenomena, bio je vječni pitalac, a psihijatrija obiluje pitanjima, kako je i sam pisao, otvorenim, neriješenim i onim samo naizgled rješivim. Izuzetna erudicija, kritičnost i uvid u najaktualnije trendove karakteriziraju znanstveni rad prof. Kecmanovića. Prof. Kecmanović bavio se najviše teorijskom znanostima i sigurno je bio vodeći teoretičar u psihijatrijskoj znanosti na našim prostorima. Svaka znanost ima svoju filozofiju, kao što i svaki čovjek ima svoju životnu filozofiju, a bez ispravne filozofije često se zaluta. Prof. Kecmanović je utirao prave i dobre puteve u bespućima psihijatrijske zbilje.

Dušan Kecmanović kao humanistički intelektualac

Psihijatri bi trebali biti najveći intelektualci među liječnicima i kao takvi upućeni i u različita znanstvena, umjetnička i filozofska područja ljudskog uma i duha. Nažalost, mnogi psihijatri vjeruju kako zbog zauzetosti svakodnevnim kliničkim radom nemaju vremena za filozofiju koja predstavlja gubitak vremena, a i psihijatrija je grana medicine a ne filozofska disciplina tako da se pravi psihijatri ne bave ispraznim filozofiranjem. Prof. Kecmanović nije, kako je sam pisao, „filozof zalutao u psihijatriju, kentaursko biće, pola filozof, pola psihijatar,

što će reći ni filozof ni psihijatar. On je bio istinski, humanistički orijentirani intelektualac u psihijatriji koji je fenomene duševnog zdravlja i duševnih poremećaja, kao i mjesto psihijatrije u medicini i društvu, nastojao razumjeti u svoj njihovoj složenosti bez čega je psihijatrija kao ozbiljna znanstvena i humanistička disciplina nemoguća. Dobro poznavanje francuskog, engleskog, njemačkog, latinskog i grčkog jezika omogućilo mu je široku humanističku i medicinsku naobrazbu. Velika i široka naobrazba osigurala mu je uspješno bavljenje meta-psihijatrijskim temama i filozofijom psihijatrije prije svega kroz ispitivanje ontološkog i epistemološkog statusa temeljnih psihijatrijskih kategorija, odnosno duševnih poremećaja, ali i identiteta psihijatrije i njezine osobenosti, poglavito u odnosu spram drugih medicinskih disciplina. Kao humanistički orijentirani intelektualac proučavao je fenomene malignog nacionalizma i etnonacionalnih animoziteta koji uvode narode u rat kao što je to bio slučaj u bivšoj Jugoslaviji, podržavaju rat i traju dugo nakon što prestanu ratna djelovanja. „Svjedočenja tamne strane ljudske prirode i izbjegličke muke“ potaknula su ga da objavi više tekstova i knjiga „o psihološkim aspektima etnonacionalizma, kojim je bio nošen rat na zapadnom Balkanu devedesetih godina“.

Smrt nije kraj

Smrt prof. dr. Dušana Kecmanovića veliki je gubitak za psihijatriju na ovim prostorima. Međutim, dobri i veliki ljudi i kad umru nastavljaju živjeti kroz svoja djela, svoje knjige, ali i u srcima onih koji su ih voljeli i poštovali. Prof. Kecmanović će i dalje živjeti u mislima i srcima svojih suradnika i učenika koji su imali sreću živjeti, učiti i raditi s njim. Neka mu je vječna slava i hvala!

MIRO JAKOVLJEVIĆ